

Porycki, Janusz

**Noty biograficzne osób rozstrzelanych przez
Niemców 15 lipca 1943 roku w Lesie
Pilickim**

"Bielski Almanach Historyczny", 3, 2018, s. 101-112

Zdigitalizowano w ramach projektu pn. Budowa platformy "Podlaskie Czasopisma Regionalne", dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (umowa SONB/SP/465121/2020).

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Udostępniono do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Janusz Porycki
Bielsk Podlaski

**Noty biograficzne osób rozstrzelanych
przez Niemców 15 lipca 1943 roku
w Lesie Pilickim³⁵¹**

W ogłoszeniu Szefa Policji Bezpieczeństwa i SD na „Bezirk Białystok” (okręg białostocki) datowanym na 15 lipca 1943 roku napisano m.in.: *...we wszystkich miastach powiatowych aresztowano i rozstrzelano po 19 osób ze środowiska lekarzy, adwokatów, urzędników miejskich i nauczycielstwa wraz z ich rodzinami, ponieważ byli oni stronnikami, bądź też uczestnikami polskiego ruchu stawiania oporu. Mienie rozstrzelanych skonfiskowano.* Ten krótki niemiecki komunikat obejmował także mord w Lesie Pilickim koło Bielska Podlaskiego, na 49 bielszczanach oraz brańskim wikariuszu ks. H. Opiatowskim.

Co roku, w rocznicę mordu, odbywają się uroczystości upamiętniające to tragiczne wydarzenie. Dopiero po 66 latach przeprowadzono badania nad poszczególnymi ofiarami tej zbrodni, które zweryfikowały wcześniejsze informacje. Owocem tych prac jest poniższa lista, której celem jest przywrócenie indywidualnej pamięci zamordowanym 15 lipca 1943 roku w Lesie Pilickim. Niektóre, bardziej wybitne, zabite wówczas postacie doczekały się indywidualnych monografii lub obszernych biogramów. Niestety, w przypadku niektórych ofiar ustalenia nadal są niewystarczające. Liczymy na pomoc w uzupełnieniu informacji o nich i prosimy o udostępnienie zdjęć. W tekście wykorzystano fotografie z zbiorów Jerzego Wierchowskiego, Janusza Poryckiego i rodzin zabitych.

ADAMUS, rodzina

- Franciszek Adamus syn Antoniego, lat 51, urodzony ok. 1892 roku w Kraszewicach (województwo wielkopolskie). Urzędnik, w 1923 roku był sekretarzem Sejmiku Powiatowego, następnie sekretarzem Gminy Bielsk Podlaski. Mieszkał z rodziną przy ul. Krynicznej, a potem przy ul. Białostockiej;
- Janina Adamus z domu Sobczak, córka Marcina, lat 50, urodzona ok. 1893 roku w Koźminie (województwo wielkopolskie). Żona Franciszka;
- Janina Adamus, córka Franciszka i Janiny, lat 24, urodzona ok. 1918 roku w Kraszewicach. Harcerka, absolwentka Gimnazjum w Bielsku Podlaskim, studentka;

³⁵¹ Uchwałą Nr XXXVIII/196/09 Rady Miasta Bielsk Podlaski z 28 kwietnia 2009 roku, zamordowanym nadano tytuły Honorowych Obywateli Miasta Bielsk Podlaski.

- Zbigniew Adamus, syn Franciszka i Janiny, lat 23, urodzony ok. 1919 r. w Kraszewicach. Harcerz, absolwent Gimnazjum w Bielsku Podlaskim, student.

ARASZEWSCY, rodzina

- Antoni Araszewski, syn Antoniego, urodzony w 1907 lub w 1908 roku. Z zawodu szewc. Przed przyjazdem do Bielska Podlaskiego mieszkał w Domanowie (w 1928 r.). Podczas wojny członek Armii Krajowej;

- Kamila Araszewska, z domu Ustyniuk, córka Franciszka i Gabrieli z Łukaszewiczów, urodzona 27 lipca 1909 roku w Domanowie. Żona Antoniego;

- Marian Araszewski, syn Antoniego i Kamili, lat 16, urodzony ok. 1927 roku;

- Wincenty Araszewski, syn Antoniego i Kamili, lat 13, urodzony ok. 1930 roku;

- Halina Araszewska, córka Antoniego i Kamili, lat 5, urodzona ok. 1938 roku.

BESZTA-BOROWSKI ANTONI, ksiądz, błogosławiony

syn Jana i Michaliny ze Średzińskich, urodzony 9 listopada 1880 roku we wsi Borowskie Olki (powiat białostocki). Ksiądz kanonik, proboszcz i dziekan bielski (1927-1943), Wikariusz Generalny Diecezji pińskiej (1942-1943). Ksiądz Antoni Beszta-Borowski został w dniu 13 czerwca 1999 roku beatyfikowany przez papieża Jana Pawła II jako jeden ze 108 Błogosławionych Męczenników Polskich³⁵²;

ks. Antoni Beszta-Borowski

³⁵² E. Borowski, *Błogosławiony Męczennik z Bielska Podlaskiego w Diecezji Drohiczyńskiej 1880–1943*, Drohiczyn 2001.

BIELIŃSCY, małżeństwo

- Czesław Bieliński, syn Jana i Marianny z domu Trojan, urodzony w 1892 roku w Kamieńczuku (powiat i gmina Wyszaków). Nauczyciel, w czasie wojny prowadził tajne nauczanie;
- Sabina Bielińska, lat 45, urodzona ok. 1898 roku. Pochodziła z powiatu siedleckiego. Nauczycielka, prowadziła w czasie wojny tajne nauczanie.

BURZYŃSCY, rodzina

- Antoni Burzyński, syn Jana i Wiktorii, urodzony 1 marca 1910 roku w Bielsku Podlaskim. Nauczyciel, absolwent seminarium nauczycielskiego w Świsłoczy, instruktor ZHP w stopniu „ćwik”, kierownik szkoły w Kalinkowiczach, gm. Wierzchowice, ppor. Wojska Polskiego. Uczestnik bitwy nad Bzurą w 1939 roku. Uciekł z niewoli niemieckiej w 1940 roku. Żołnierz Armii Krajowej ps. „Ryba”, zastępca komendanta obwodu bielskiego Armii Krajowej;
- Helena Burzyńska, z domu Kulik, lat 31, urodzona ok. 1912 roku, żona Antoniego. Nauczycielka szkoły powszechnej w Kalinkowiczach, gm. Wierzchowice. Absolwentka seminarium nauczycielskiego w Kielcach, drużynowa ZHP w stopniu „wywiadowca”. Łączniczka w bielskim obwodzie Armii Krajowej;
- Anna Barbara Burzyńska, córka Antoniego i Heleny, urodzona 23 marca 1938 roku w Brześciu n. Bugiem. Przez rodzinę nazywana Hanią.

Helena Burzyńska z córką Anną

Antoni Burzyński

BYLIŃSCY, rodzina

- Helena Bylińska z domu Osmólska, córka Feliksa i Emilii z Kosińskich, urodzona w 1903 roku w miejscowości Zdzięcioł (obwód grodzieński). Nauczycielka (m.in. w Lublinie i Wołkowysku). Podczas wojny prowadziła tajne nauczanie. Córka doktora Feliksa i siostra Konstantego Osmólskich, którzy także zostali zamordowani 15 lipca 1943 roku w Lesie Pilickim;
- Ryszard Byliński, syn Ryszarda i Heleny z Osmólskich. Urodzony w 1939 roku.

ERDMAN ALFONS KAROL, poseł, senator, burmistrz Bielska Podlaskiego

syn Edwarda i Melidy, urodził się 4 lutego 1886 roku w Grodźcu koło Konina. Studiował w Zurychu. Nauczyciel, działacz ludowy. Podczas I wojny światowej zaangażowany w strukturach Polskiej Organizacji Wojskowej, internowany w 1917 roku przez Niemców, m.in. w obozie w Szczypiornie. Poseł do sejmiku w kadencjach 1919-1922, 1922-1927, 1938-1939, senator 1928-1930. Członek Rady Naczelnej Stronnictwa Ludowego „Piast”. Wraz z żoną posiadał majątek Krupice koło Siemiatycz. Radny Sejmiku Powiatowego w Bielsku Podlaskim. Ostatni przed II wojną światową burmistrz miasta Bielsk Podlaski, od 1933 roku. Latem 1941 roku burmistrz, a następnie wiceburmistrz Bielska Podlaskiego. Zaangażowany w konspirację Armii Krajowej. W Bielsku jego imieniem nazwano jedną z ulic³⁵³.

JAROŃSCY, małżeństwo

- Tadeusz Jaroński, syn Władysława i Romualdy z Baranowskich, urodzony 14 kwietnia 1896 roku w Tyszowicach (województwo lubelskie). Nauczyciel. W Bielsku Podlaskim pracował od 1924 roku. W latach 1926–1939 był kierownikiem 7-klasowej Szkoły Powszechnej. W latach 1941–1943 prowadził tajne nauczanie. Członek Armii Krajowej. Zamieszkały przy ul. Księcia Józefa (Poniatowskiego). W Bielsku jego imieniem nazwano jedną z ulic³⁵⁴;

- Maria Wanda Jarońska, z domu Fusiarska, córka Antoniego i Walerii z Łapińskich, urodzona w 1886 roku. Od 1920 roku żona Tadeusza. Nauczycielka, od 1935 roku na rencie. Prowadziła tajne nauczanie.

*Tadeusz Jaroński
w otoczeniu uczennic*

³⁵³ Z. Romaniuk, *Wojtkowski, Żarniewicz, Erdman – burmistrzowie Bielska Podlaskiego w latach 1922–1939*, [w:] „Bielski Almanach Historyczny 2017”, Bielsk Podlaski 2017, s. 43.

³⁵⁴ Z. Romaniuk, J. Usakiewicz, *Związek Nauczycielstwa Polskiego w Brańsku i okolicach*, Brańsk 2006, s. 61.

KŁOSOWSKA MARIANNA (Maryla), panna

córka Emiliana i Marianny z Wyszkwowskich, urodzona 7 grudnia 1925 roku w Skrzypkach Dużych (gmina Bielsk Podlaski). Zamieszkała w Bielsku Podlaskim przy ul. Mickiewicza 136. Jej ojciec był rolnikiem. W czasie okupacji dwa razy wywożono ją na roboty przymusowe do Niemiec, skąd uciekała. Za pierwszą ucieczkę dotkliwie ją pobito, a po drugiej ukrywała się na wsi oraz w domu rodzinnym. 15 lipca 1943 roku została aresztowana i dołączona do grupy bielszczan aresztowanych na podstawie wcześniej sporządzonej listy osób, przeznaczonych do rozstrzelania. Po ekshumacji w 1945 roku pochowano ją na cmentarzu katolickim w Bielsku Podlaskim w osobnej mogile, a nie z pozostałymi pomordowanymi. Ponieważ nie było jej na niemieckiej liście do rozstrzelania i nie została pochowana w obrębie Mauzoleum, nie zawsze zaliczano ją do ofiar mordu z 15 lipca 1943 roku.

KOSIŃSCY, rodzina

- Antoni Kosiński, syn Kazimierza, urodzony w 1905 roku. Urzędnik samorządowy, sekretarz Gminy Narew. W Bielsku mieszkał z rodziną przy ul. Mickiewicza 108;
- Zofia Kosińska, z domu Karpińska, córka Marii (imienia ojca nie udało się ustalić), urodzona w 1910 roku. Żona Antoniego. Nauczycielka w Tyniewiczach (gmina Narew) i w Bielsku Podlaskim. W czasie wojny prowadziła tajne nauczanie;
- Zbigniew Kosiński, syn Antoniego i Zofii, urodzony w 1933 roku.

Antoni i Zofia Kosiński

Zbigniew Kosiński

MALISZEWSKI ALOJZY

syn Michała (kolejarza) i Emilii z domu Kunda, lat 42, urodzony ok. 1901 roku. Jako 16-latek wstąpił do Legionów Piłsudskiego. Służył w 35 Pułku Kawalerii, był kontuzjowany w głowę, odznaczony Krzyżem Walcznych. Przed wojną w Bielsku był Komendantem Powiatowym „Strzelca”. Mieszkał przy ul. Mickiewicza 35. Wraz z żoną posiadał sklep monopolowy przy ul. Traugutta. Po zajęciu Bielska przez Rosjan, w 1939 roku był aresztowany i więziony w Biel-

sku, a potem w Białymstoku, skąd został uwolniony po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej. Żonę z dziećmi 13 kwietnia 1940 roku deportowano w głąb ZSRR. Alojzy Maliszewski w pierwszej połowie 1942 roku został aresztowany przez Niemców i uwięziony w bielskim Strafarbeitslagerze. Należał do Armii Krajowej. Został zбитy podczas próby ucieczki, gdy wyskoczył z ciężarówki wiozącej aresztowanych na rozstrzelanie do Lasu Pilickiego.

Alojzy Maliszewski

MORYDZ, rodzina

- Feliks Morydz, lat 32, urodzony ok. 1911 roku. Kupiec. Przed wojną razem ze szwagrem Henrykiem Nagórko dzierżawił w Bielsku Podlaskim kino „Znicz”. W czasie okupacji niemieckiej prawdopodobnie komendant bielskiej straży pożarnej. Jego nazwisko często błędnie zapisywano jako „Moryc”;
- Maria Morydz, z domu Nagórko, lat 33, urodzona ok. 1910 roku. Żona Feliksa, siostra Henryka Nagórko, który także został zamordowany 15 lipca 1943 roku w Lesie Pilickim;
- Wawrzyniec Morydz, syn Feliksa i Marii, lat 9, urodzony ok. 1934 roku;
- Janusz Morydz, syn Feliksa i Marii, lat 7, urodzony ok. 1936 roku;
- Krystyna Teresa Morydz, córka Feliksa i Marii, urodzona 1 lipca 1938 roku w Bielsku Podlaskim;
- Barbara Morydz, córka Feliksa i Marii, urodzona 28 września 1941 roku w Bielsku Podlaskim. Jej ojcem chrzestnym był burmistrz Alfons Erdman.

NAGÓRKO HENRYK

lat 43, urodzony ok. 1900 roku, kawaler. Przed wojną razem ze szwagrem Feliksem Morydz dzierżawił w Bielsku kino „Znicz”.

NAWERSKA WANDA

W relacjach świadków jej nazwisko podawano błędnie jako: Nowerska, Newerska. Wanda Nawerska, była córką Józefa i Marii z Lachowiczów, miała lat 20, urodziła się ok. 1923 roku. Podawała, że w 1940 lub 1941 roku zawarła związek małżeński z Andrzejem Artymowiczem, ale brak jest dokumentów potwierdzających ten fakt. Pracowała jako urzędniczka. Jej ojciec był zawiadowcą stacji w Lewkach, gdzie został zamordowany przez Niemców w czerwcu 1941 roku. Według świadków aresztowano ją w miejsce innej, zbiegłej osoby wyznaczonej do rozstrzelania.

Wanda Nawerska

Wanda Nawerska z rodziną

OLSZEWSKY, rodzeństwo

- Maria Olszewska, córka Stanisława i Józefy z Żelskich, urodzona w 1894 lub w 1895 roku. Siostra ks. Ludwika Olszewskiego, mieszkała na plebanii przy ul. Żwirki i Wigury. W czasie wojny prowadziła tajne nauczanie. Nie było jej na liście do rozstrzelania, jednak dobrowolnie dała się aresztować z bratem, aby być razem z nim;

- ksiądz Ludwik Olszewski, syn Stanisława i Józefy z Żelskich, urodził się 1 stycznia 1889 roku w Szumkach (gmina Boćki). Od 1921 do 1943 roku był rektorem kościoła pokarmelickiego w Bielsku Podlaskim. Prefekt bielskiego

ks. Ludwik Olszewski

gimnazjum. Należał do Armii Krajowej. Mieszkał wraz z siostrą Marią na plebani przy ul. Żwirki i Wigury³⁵⁵.

OPIATOWSKI HENRYK, ksiądz

syn Franciszka i Leokadii z Parafiańczuków, urodzony 1 czerwca 1907 roku w Domanowie. Absolwent Gimnazjum i Liceum w Bielsku Podlaskim, ksiądz prefekt, kapitan kapelan 1 pułku piechoty legionów im. Józefa Piłsudskiego w Wilnie, wikariusz brański. Kapelan Armii Krajowej. Aresztowany 15 lipca 1943 roku w Brańsku i przewieziony do więzienia w Bielsku Podlaskim³⁵⁶.

ks. Henryk Opiatowski

OSMÓLSCY, rodzina

- Feliks Osmólski, syn Franciszka, urodzony w 1875 roku w Osmoli (powiat siemiatycki). Lekarz pediatra, ukończył Uniwersytet w Kijowie w 1901 roku. Od 1920 roku praktykował w Bielsku, wieloletni lekarz szkolny bielskiego Gimnazjum i Liceum. Mieszkał w swoim domu przy ul. 3 Maja 7. Więziony przez Rosjan od 1940 do 1941 roku. Udzielał pomocy żołnierzom ZWZ-AK³⁵⁷. Jego córką była Helena Bylińska, która razem z synem Ryszardem została także rozstrzelana w lesie pilickim 15 lipca 1943 roku;

dr Feliks Osmólski

³⁵⁵ E. Beszta-Borowski, *Sługa Boży ks. prefekt Ludwik Olszewski. Kapłan Męczennik z Bielska Podlaskiego 1889–1943*, Bielsk Podlaski 2005.

³⁵⁶ Z. Romaniuk, *Z dziejów parafii rzymskokatolickiej w Brańsku*, Brańsk 2012, s. 68.

³⁵⁷ *Wspomnieniem pisane. Pamiętnik Gimnazjum i Liceum im. Tadeusza Kościuszki w Bielsku Podlaskim*, opr. Z. Romaniuk, Bielsk Podlaski 2003, s. 163.

- Konstanty Osmólski, syn Feliksa i Emilii z Kosińskich, urodzony w 1904 roku (ochrzczony w Boćkach). Inżynier budowy okrętów, przed wojną i w czasie okupacji niemieckiej pracownik magistratu w Bielsku, członek Armii Krajowej.

SZMYDT, rodzina

- Piotr Szmydt, syn Feliksa i Elżbiety z Pekrunów, urodził się 9 marca 1909 roku w Bierzdiańsku na Ukrainie. Ukończył seminarium nauczycielskie w Świsłoczy. Był kierownikiem szkoły powszechnej we wsi Bolesty koło Bielska. Członek Armii Krajowej, w czasie wojny prowadził tajne nauczanie w sąsiedniej wsi Skrzyпки Duże. Na tydzień przed aresztowaniem przeprowadził się z rodziną do Bielska Podlaskiego. Jego nazwisko podawano w błędnej formie „Szmidt”;

- Eugenia Szmydt, z domu Kucharek lub Kucharska, była córką Tomasza i Julianny Koroś, urodziła się w 1911 lub 1912 roku (prawdopodobnie w Małkini), w rodzinie kolejarskiej. Żona Piotra. Nauczycielka w Bolestach, w czasie wojny prowadziła tajne nauczanie;

- Wiesława Szmydt, córka Piotra i Eugenii, urodzona 14 kwietnia 1937 roku;

- Halina Szmydt, córka Piotra i Eugenii, urodzona 29 października 1938 roku w Bolestach.

Eugenia Szmydt z córką Haliną

Halina i Wiesława Szmydt

ZALEWSCY, rodzina

- Ludwik Zalewski, lat 35, urodzony ok. 1908 roku. Podczas wojny miał zakład fryzjerski przy ul. Mickiewicza;

- Janina Zalewska, z domu Sawicka, córka Jana i Władysławy z Wiszowatych, urodziła się w 1918 roku w USA. Żona Ludwika. Jej rodzice mieli sklep z wędlinami przy ul. Mickiewicza;
- Danuta Eugenia Zalewska, córka Ludwika i Janiny, urodzona 1 stycznia 1940 roku w Bielsku Podlaskim;
- Antoni Zalewski, syn Ludwika i Janiny, urodzony 25 lutego 1941 roku w Bielsku Podlaskim.

Janina i Ludwik Zalewscy. Na zdjęciu obok, ich córka Danusia

ŻABOWSCY, rodzina

- Feliks Żabowski, syn Jana, lat 36, urodzony ok. 1907 roku. Kupiec. Właściciel sklepu spożywczego przy ul. Mickiewicza;
- Pelagia Ewa Żabowska, z domu Lewicka, lat 29, urodzona ok. 1914 roku. Żona Feliksa;
- Jerzy Adam Żabowski, syn Feliksa i Pelagii, lat 7, urodzony ok. 1936 roku;
- Bogdan Maciej Żabowski, syn Feliksa i Pelagii, urodzony 2 kwietnia 1940 roku w Bielsku Podlaskim.

Feliks Żabowski

Feliks i Pelagia Żabowscy

Jerzy i Bogdan Żabowscy

Ewa Sobota (druga z lewej), autorka wspomnień prezentowanych obok, z koleżankami licealnymi na spacerze ul. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim, około 1939 r.